

11. Bannesii primi in Molinae librum impetus quomodo retardati sint.

Bannesii Molinaeque doctrinae quum maxime contrariae essent, animis iam antea diuturna altercatione incensis, fieri non potuit, quin ab ipsis brevi disceptatio susceperetur¹. Immo vero antequam illius liber editus est, eum Bañez oppugnavit. Ipsi vitae scriptor eum omnes contendisse vires dicit, ne novae ac peregrinae doctrinae inducerentur, sed ut severa notatione publica opprimerentur; proprium esse sui Instituti, ut novitatem impugnet, ob eamque causam Bannesium cum sociis pro virili parte id egisse, ut Molinae Concordia apud sacrum Inquisitionis tribunal condemnaretur². Laudabile studium omnino; dolendum fuit, quod, incensis atque inflammatis animis, illi suam SS. Augustini et Thomae interpretationem pro illorum doctrina habebant et ea, quae *ipsi* e verbis Iesuitarum eruebant, quum ea recte *hi* negarent, pro veris eorum sententiis lacerabant. Videbatur igitur nova novi Ordinis doctrina, temeraria S. Thomae impugnatione, summa fidei periclitatio, et quum custodes se veritatis a Deo positos arbitrarentur, nihil non egerunt, quo illam doctrinam vix natam extinguerent. Excitavit animos pugnandi genus adversariorum, qui quum de Pelagianismo accusarentur, Bannesium eiusque discipulos ad Calvinum remittebant.

Nec pugnae susceptae difficultas acerrimum Bannesii animum deterruit; quo magis arduum certamen evasit, eo ardentiore studio incensus nova in dies subsidia ex inexhausto magni ingenii fonte ad sanctum, ut opinabatur, propositum consequendum contulit; incredibili autem auctoritate, qua capiebat, eum quibuscumque egerat, alios ex aliis Hispaniae theologos in certamen produxit,

¹ Sequimur in hac controversia enarranda, nisi quid secus indicabimus, Historiam M. S. Patris Poussines, cuius mentionem iam aliquoties fecimus.

² Quétif et Echard, Scriptores O. Pr. II, 352. 481.

et Romam missis auditoribus suis ingeniosissimis, Alvaresio, Lemosio, d'Avila, plurimos nactus est doctrinae suae defensores.

Molina librum suum sacrae Inquisitionis Lusitaniae senatui (illis enim locis usque ad id tempus commoratus erat) recognoscendum tradiderat; ab illo demandata est eius examinandi cura Bartholomaeo Fereirae e Praedicatorum Ordine, librorum Censori. Is „qua potuit diligentia“ a se examinatum dicit et „valde dignum visum, qui in publicam totius Ecclesiae utilitatem excuderetur“ (Liv. Meyeri Hist. II. 2.). Ita Pater Dominicanus Societatis Iesu de gratia doctrinam primumque librum ab aliquo Iesuita de theologia scholastica scriptum magnis laudibus ornatum lectoribus commendavit.

Typis igitur impressum primum exemplum Molina magna et laetitia et securitate Archiduci Alberto, generali Lusitaniae Inquisitori, obtulit. Cuius mirum refert responsum: bene fecisse, quod non alteri librum dedisset; revisendum esse, priusquam divulgaretur¹.

Rem rescierat Bañez atque ad opprimendum librum nihil non moliebatur. Amico suo et in religione socio, Patri de la Cuevas, magni Inquisitoris confessario, litteras dedit; ostendit, ea, quae Iesuitae in Hispania docerent, sine dubio in illo libro contineri; cuius doctrinae 13 propositiones se apud Inquisitionis Castellanae tribunal denuntiasset: vetitum esse illas interea defendi, dum rite recognitae essent; quare librum, in quo inessent, vulgari non debere. Persuasit Cuevae, hic Inquisitori: illud exemplum ad Bannesium missum est, qui id perspiceret diligenterque notaret, ubi illae propositiones invenirentur. Decem reperit in Concordia inesse, quas notatas ad P. de la Cuevas remisit. Interim Molina a Castellae et Aragoniae Inquisitoribus petierat atque impetraverat, ut librum in illis regnis vulgari liceret. Castellannum Bañez monuerat, in Lusitania dilatum esse operis editionem; ille nihilominus magna adiuncta commendatione roganti morem gessit. Molina utraque impetrata commendatione ad magnum Inquisitorem rediit eumque precibus permovit, ut propositiones addubitatae sibi indicarentur. Quarum defensionem cum scripta supplicatione ad illum retulit; eandem postea primae editioni subiunxit. Rationes adversariis gravissimas obiecit: nihil repertum in libro, quod Scripturae vel Patribus vel Conciliis contrarium esset; illas propositiones addubitatas esse ab Inquisitoribus Castellanis et ad ampliorem

¹ Possin. p. 229. 230.

examinationem reiectas nec vero proscriptas; qui quod eas defendi interim vetuissent, id ad scholas ipsorum ditioni subiectas spectare, ad libros aliis locis bona venia summi cuiusque iudicis editos non pertinere; praeterea inuitis adversariis permillum ab Inquisitoribus Castellanis, ut liber emitteretur; postremo alienas esse propositiones a sua doctrina, id quod per singulas demonstrare aggreditur. Iussit Inquisitor, quemadmodum libello misso ad Summum Pontificem III. Id. Apr. profitetur, et obiectiones et responsa a doctis magnae auctoritatis viris atque imprimis aliquot Patribus Praedicatoribus perlegi; „a quibus quum esset comperturn nihil esse in libro, quod censuram promereretur, immo potius continere doctrinam valde utilem, sanam et conformem Scripturae, Conciliis et SS. Patribus, et quod auctor omnibus, quae opponerentur, solide satisfacerebat, ut liquet ex decreto eiusdem sanctae Inquisitionis: his visis facta est copia libri in lucem edendi, qui statim prodiiit.“¹

Dicit Serry Bannesii accusationem incognita causa repudiatam esse. At id nec usitatum erat illis Inquisitoribus et contrarium est testimonio aequalium; acta vero, ad quae Serry provocat, Innocentius X. negavit *ulla fide digna esse*. Denuo recognitum esse librum Molina ipse in Appendice scribit, quam permissu Inquisitorum primae libri editioni subiunxit²; item vicarius generalis Cardinalis et Archiepiscopi Toletani, generalis Hispaniarum Inquisitoris, in litteris et ad illum et ad Cardinalem Legatum Madritum missis³; praeterea mater Magni Lusitaniae Inquisitoris, Maria Imperatrix⁴, eiusque Maior Domus Ioannes Borgia libellis supplicibus SS. Pontifici oblati testantur⁵; et Arrubal in refutatione Apologiae FF. Praedicatorum ad eundem missa, in qua nomina ponuntur examinatorum Ordinis S. Dominici PP. Fereira

¹ Integrae Magni Inquisitoris litterae exhibentur a Liv. de Meyer, Hist. Vindic. 1. 2. c. 2. t. II. p. 109, ubi etiam omnes Serrii obiectiones (l. 1. c. 13.) elevantur ac refutantur.

² Desideratur Appendix in exemplo Antwerpiano, sed iterata est a L. de Meyer in extrema Historia (l. 784 ss.). Molina his ipsis utitur verbis: „Ita respondi, ut responsionibus accurate examinatis, Senatus supremus pronuntiavit, nihil prosum esse, cur liber impediatur.“ Quod quomodo approbantibus Inquisitoribus, nisi verum esset, scribere potuit? Eodem loco mentionem facit veniae impetratae ab Inquisitoribus Castellae et Aragoniae.

³ Meyeri Hist. l. 2. c. 23. (l. 168.). In utrisque litteris ille scribit librum Molinae „bis a quaesitoribus Lusitaniae probatum esse.“

⁴ L. c. 1. 3. c. 5. p. 209.

⁵ Meyeri Hist. Vind. l. 2. c. 2. (II. 109.)

et de la Cuevas; et Societas Iesu Clementi VIII. supplicans¹; postremo alia illius actatis documenta litteraeque, quibus usus est Possinus in Historia M. S., qui quidem fuse refert, quae inter Molinam et Cuevam disputata sint.

Exceptus est Molinae liber per totam Hispaniam perhonorifice². Sed et hoc et repulsa lata a Quaesitoribus Lusitaniae Bannesii studium inflammavit. Librum ad Inquisitores Castellanos detulit; nihil profecit. Alii duo Praedicatoribus Suaresium apud Nuntium Cardinalem Camillum Caietanum de errore Pelagiano et S. Thomae neglectione insimularunt. Ille a. d. XVIII. Cal. Febr. a. 1594. gravissime respondit: ostendit nec Molinae nec alii cuiquam de Societate in mentem venisse, ut gratiae efficaciam negarent; controversiam agi de illius efficaciae ratione explicanda; hoc esse adversariorum artificium, ut id docere Iesuitas dicerent, quod ex eorum doctrina ipsi vitiose conclusissent. Praeterea perdifficilem esse interpretationem adversariorum; se non intelligere, quomodo se ab anathemate Concilii Tridentini (sess. VI. can. 4.) defenderent.

Bañez alio conatu eo, quo voluit, ire contendit. Impetravit a Quaesitorum senatu, ut Indicem librorum prohibitorum Doctoribus Complutensibus et Salmanticensibus conficiendum committeret, ita quidem ut alteri veteres, alteri recentes libros recognoscerent; quumque ipse professor primarius Salmanticae esset, et ipse et amicus eius, qui idem sentiret, Zamel Mercedarius, inter censors electus est. Ubi de libris agi coeptum est, non dissimularunt, Molinae librum reprehensione publica notandum esse. Id indigne ferens Alphonsus Curiel O. S. B. ad Generalem Inquisitorem scripsit in hanc sententiam: Manifeste apparere in unos Iesuitas hanc machinam (conficiendi indicis) intendi; flagrare palam Zumelem et Bannesium aliosque illis addictos ardenti studio Molinae notandi; totum negotium nihil veri ac gravis iudicii simile habere³. Interea Bannesii amici pro certo sperabant *doctrinam Iesularum et Molinae proscribendam*. Qua spe illicti tanta uti coeperunt agendi inconsiderantia⁴, ut hac potius quam Curielis interpellatione causa ceciderint. Ingens utrimque studium exarsit

¹ Meyeri Hist. l. 5. c. 1. p. 340.

² De qua re multa testimonia vide apud Meyerum (Hist. l. 2. c. 11—13.).

³ Possin p. 238. n. 5.

⁴ Vicarius generalis Archiepiscopi Toletani compulsus est, ut et apud Nuntium et apud Ordinarium de Avendano et Nunzio, Bannesii amicis, expostularet V. supr. p. 240. not. 3. Schneemann, Controvers.

idque Vallisoleti disputationibus Nunnii (O. P.) et Padillae (S. I.) prorsus inflammatum est (Mense Mart. 1594). Adierant et Praedicatores et Iesuitae et ipse rex Quaesitores; sed priusquam quidquam decretum esset, intellectum est, controversiam iam multo minus Inquisitorum iudicio finiri posse quam pridem, quum Bannesii obiectionibus neglectis liber permitteretur. Magnus igitur Hispaniae Quaesitor Romam litteras misit, quas historiae collegii Soc. I. Madritensis scriptor a se lectas eiusdem argumenti fuisse dicit atque Alphonsi de Moscoso, Legionensis Episcopi¹. Is autem prid. Id. Iul. ad SS. Pontificem retulit, aliquot Patres Praedicatores Molinae propositionem de conversione peccatorum, quam et Iesuitae communiter et alii permulti tuerentur, quamque ipse consentaneam fidei esse existimaret semperque docuisset, severe reprehendisse, atque ita et de Societatis fama detraxisse et discordiam scandalaque seminasse. Obtestatur Pontificem, ut, si videretur, ediceret, quid in ea quaestione sentiendum esset, et concordiam inter utramque religiosorum familiam stabiliret. Idem longiore illius rei explanationem ad Cardinales de Terranova et Toletum misit. Ante XIII. Cal. Iun. 1594.) Cardinalis de Castro Praedicatores Romam denuntiaverat².

¹ Meyer Hist. I. 2. c. 24. (I. 173.) De Moscoso v. Serrum I. 1. c. 17. p. 119.

² Serr. I. c.

12. Clemens P. VIII. quomodo iudicium de gratiae efficacia suscepit. Bannesii in oppugnando Molinae libro felicitas.

Adibant igitur undique Sedem Apostolicam, ut controversia de gratiae efficacia in Hispania orta dirimeretur. Petentibus morem gessit Clemens VIII., ut ex Card. Camilli Nuntii Apostolici in Hispania litteris ad Franciscum de Porres Provincialem Societatis Iesu medio mense Augusto 1594. missis intelligitur¹: „Cum Sanctissimo Patri ac Domino nostro Clementi VIII. non sine animi dolore innotuisset, controversiam motam inter aliquos Patres Ordinis Praedicatorum et quosdam e Societate Iesu circa gratiam sufficientem et efficacem, et illi videretur, talis causae decisionem, quod ad fidem spectet et non exigui momenti sit, pertinere ad Sedem Apostolicam neminemque alium posse aut debere eam ad suum iudicium trahere: novissime [Iulio mense] mihi mandavit, ut Illustrissimo Cardinali Toletano significarem, si quam forte cognitionem eius negotii inchoasset, ne procedat ulterius, sed eius determinationem suae Sanctitati, ad quam spectat, integram relinquat. Praeterea iussit me praecipere suo nomine Superioribus dictarum Religionum, ut mihi rationes et fundamenta omnia suae quique sententiae ac totius Quaestionis statum scripto explicatum consignet, mittenda per me ad Sanctissimum Dominum, ut ex iis ad verum causae iudicium procedi possit.“ Denique Cardinalis severissime vetat de illis quaestionibus aut in publico aut privatim quidquam disputari.

Displicuit, ut videtur, regi Hispaniae, quod in hunc modum Inquisitores causam peragere vetarentur. Scripsit nihilominus Philippus II. a. d. IX. Cal. Dec. 1594. ad suum Romae legatum: gratissimum sibi factum, quod causa ad supremum tribunal revocata esset, modo generali Hispaniae Inquisitori suam operam

¹ Meyer I. c. c. 23. p. 175.